

A

Acculturatie Het overdragen van een cultuurpatroon – waarden, normen, doelstellingen en verwachtingen – van het ene naar het andere samenlevingsverband

Actor-factor dilemma: de keuze maken tussen het individu en de sociale structuren

Affectief sociaal handelen is handelen dat als instinctief, zintuiglijk, emotioneel of passioneel wordt beschreven (zoals verdriet), maar conform de maatschappelijke spelregels of normen wordt geuit.

Afhankelijke variabele De situatie, het kenmerk van personen, groepen of sociale situaties die moeten worden verklaard. Ook 'consequenter' genoemd.

Alternatives Normen die de actoren zo goed als vrij kunnen kiezen.

Altruïstische zelfdoding (Durkheim) Suïcide als gevolg van te sterke integratie binnen een sociaal verband, waarbij het individu volledig opgaat in de groep of het maatschappelijk verband. De waarden en normen van de groep zijn van levensbelang voor het individu.

Anomische zelfdoding Suïcide als gevolg van onvoldoende richtinggevende waarden, normen en verwachtingen (Durkheim).

Arbeid Alle bezigheden die (economisch) nut opleveren voor degene die de arbeid verricht, voor zijn of haar naaste omgeving (de organisatie) en/of voor de samenleving als geheel. Jahoda onderstreepte de latente functies van arbeid, naast de manifeste functie van inkomensverwerving (**Latent Deprivatiemodel:** inkomen (manifest), vaardigheden verder ontwikkelen (latent), status en identiteit (latent), collectieve doeleinden (latent), sociale contacten (latent), structurering tijdsgebruik (latent)).

Arbeidersklasse Een van de drie klassieke hoofdklassen in de sociale stratificatie, naast de burgerij en de middenklasse. Marx: het 'proletariaat' via de verhouding tot de productiemiddelen.

Arbitrair: het is niet omdat het anders had kunnen zijn, dat er geen goede redenen bestaan voor de manier waarop een sociaal gebruik nu zo is

Armoede Een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan.

Armoedeparadox Wie in armoede verzeild raakt, zoekt vaak de stad op, wegens haar anonimiteit en/of sterker uitgebouwde sociale dienstverlening.

Armoedeval Verwijst naar de afwezigheid van stimulansen om sociale uitkeringen in te ruilen voor slecht betaalde, tijdelijke, laaggeschoolde jobs.

Associatie (Weber) Mensen met gemeenschappelijke bekommernissen, interesses of waarden vormen een verband om via gemeenschappelijke acties hun doelen te realiseren (zoals bij zelfhulpgroepen). Typerend zijn hogere morele betrokkenheid van de leden, het democratische karakter, de lage complexiteit en de decentrale besluitvorming.

B

Basisbehoeftes Eten en drinken gebeuren niet overal op dezelfde manier

Beïnvloeding Een interactie waarbij het gedrag van de ene actor verandert doorheen een proces van overtuigen. Er is informationele en normatieve beïnvloeding.

Beroepsprestigestratificatie Een rangorde van beroepen naargelang van hun prestige (status), wat resulteert in een ordinale schaal van laag tot hoog.

Belangenconflict een situatie van relatieve schaarste waar 2 actoren dezelfde sociale goederen opeisen

Betrouwbaarheid Het betrouwbaar meetinstrument is ongevoelig voor wie het gebruikt en voor wat wordt gemeten. Zo meet een betrouwbare thermometer telkens de correcte temperatuur.

Binnengroepsconflict Een conflict dat zich binnen een groep voordoet (vergelijk: tussengroepsconflict). Het kan de interne solidariteit ondergraven maar ook – bij conflictoplossing – de interne cohesie vergroten. Dit laatste gebeurt dikwijls nadat een van de partijen in het conflict wordt uitgesloten.

Structurele breuklijnen: breuklijnen ingebakken in de maatschappelijke ordening en bepalend voor de kansen en problemen van individuen en huishoudens. Er zijn 4 soorten breuklijnen: relationele (posities die actoren innemen in netwerken), institutionele (situatie van fysieke of sociale ontoegankelijkheid), ruimtelijke (resultaat van processen van segmenteringen in de ruimte), maatschappelijke (samenleving tot deelsamenleving ontwikkeld)

Bureaucratie (Weber) De hoogste trap van een formele organisatie, gekenmerkt door formele en expliciete voorschriften, rationele deskundigheid, hiërarchische gezagsstructuur, rekrutering en promotie op grond van formele (objectieve) kennis en prestaties en zekerheid van betrekking.

Burgerij sociale klasse die de productiemiddelen bezit en zich de meerwaarde toe-eigent die door de arbeid(er) wordt geproduceerd.

C

(Citizenship Volwaardig burgerschap komt volgens Marshall tot ontwikkeling in de opeenvolging van juridische gelijkheid (de rechtsstaat), politieke rechten (algemeen stemrecht) en sociale grondrechten (verzorgingsstaat en sociale zekerheid) voor elke burger van een natiestaat.)

Civilisatieproces (Elias) Een proces waarbij regels ons gedrag ten opzichte van elkaar regelen en dat gedrag tegelijk in verband brengen met ruimere raamwerken van zingeving.

Collectiviteit Een grote groep waarvan de leden onmogelijk met alle medeleden direct en regelmatig contact kunnen hebben (interactie en/of communicatie) en die toch een zekere samenhang kent op basis van gemeenschappelijke waarden of belangen.

Collectieve rituelen specifieke momenten waarop leden van een samenlevingsverband elkaar ontmoeten in een niet-alledaagse sfeer om gedeeld geloof in bepaalde waarden te bevestigen.

Communicatie de symbolische betekenissen die we meestal toekennen aan dit interactief handelen, maar kan ook een zelfstandig bestaan leiden.

Common sense: wat ons gezond verstand zegt over hoe iets in elkaar zit

Cultuurpatroon: een geheel van al dan niet geïnstitutionaliseerde opvattingen over waarde, normen, doelstellingen en verwachtingen

Cultural lag vertraging tussen de feitelijke evolutie en de waarde en normen, waarde en normen lopen niet altijd gelijk met de feitelijke ontwikkelingen. Zo kan de immateriële cultuur achter blijven op veranderde materiële situaties.

Cultureel kapitaal het geheel van kennis, cognitieve vaardigheden en opleiding van een persoon waarmee sociale privileges verworven of behouden kunnen worden.

Centraliteit (van een netwerk) de mate waarin de onderlinge relaties in een netwerk zijn gestructureerd

Cultuur: Algemeen aanvaarde waarden, normen, collectieve opvattingen(attitudes) en vormen van gestandaardiseerd gedrag binnen een gemeenschap.); (4) dat door de leden van een samenlevingsverband wordt aangeleerd en doorgegeven (via socialisatie). (totaal van betekenissen)

Consensus Sociale gebeurtenissen gericht op: bereiken toestand evenwicht, stabiliteit en continuïteit

Conflict samenleving is arena waarin voortdurend strijd geleverd wordt tussen groepen met tegenstrijdige belangen. Conflicten zijn noodzakelijk en onvermijdbaar

Conflicttheorie Diverse groepen wedijveren om de macht, het kapitaal, de status die in de samenleving ter beschikking ligt.

Conflict socioloog: ongelijkheid beschrijven in termen van elkaar bestrijdende sociale klasse

Contingent: het had anders kunnen zijn dan zoals het nu is, maar zoals het nu is wordt door plaats, tijd en omstandigheden bepaald

D

Deprivaat: ontbrekend

Deskilling Omwille van automatisering worden voor een aantal jobs minder competenties gevraagd dan vroeger, wat niet wil zeggen dat routinematige (laaggeschoolde) jobs zouden verdwenen zijn.

Deviantie Handelen dat de normen en waarden van een bepaald samenlevingsverband stelselmatig overtreedt. Het impliceert de weigering of het onvermogen om zich te houden aan de spelregels van de betreffende sociale context. stimuleert conformisme en legt de basis voor verandering, het sluit de rijen af van afwijkers om zo de samenhang te bevorderen. Men sanctioneert om overtuigd te raken van hun eigen gelijk. Daar waar deviantie wordt getolereerd zijn plekken voor creatieve en intellectuele innovaties

Differentiële socialisatie Verschillende vormen socialisatie naargelang van de sociale klasse (arbeiders versus middenklasse), het gender (meisjes versus jongens) of de etnische gemeenschap.

Doeleinden Algemene waarden en normen die wenselijk zijn.

Doelrationeel (sociaal handelen Weber) Handelen dat gericht is op het systematisch verwezenlijken van weloverwogen doelstellingen, waarbij middelen in functie van de doelstelling worden gekozen en mogelijke neveneffecten worden ingeschat .

Domesticering Verwijst naar de mate waarin we ons effectief hebben bevrijd van biologische en natuurlijke beperkingen (technologie en wetenschap).

Dominante cultuur Geeft de toon aan in een samenleving.

Disfunctioneel: geen positieve oplossing

E

Economisch kapitaal De materiële mogelijkheden op basis van inkomen en bezit (vermogen); kan meteen in geld worden omgezet. Hoeveelheid en samenstelling kunnen verschillen.

Egoïstische zelfdoding Suïcide als gevolg van onvoldoende integratie binnen een sociaal verband; typisch voor mensen die sociaal erg geïsoleerd en bijgevolg weinig geïntegreerd leven.

Elaborated code Een taal die voldoende abstract is om als algemeen denkraam te gebruiken en die daardoor op diverse situaties kan worden toegepast. Typerend voor de middenklasse.

Entzauberung der Welt (Onttovering van de wereld, Weber) Het sociologisch proces waarbij het vroegere gesloten en niet ter discussie staande wereldbeeld geleidelijk open breekt en de traditionele, vaak religieuze verklaringen vervangen worden door inzichten op basis van empirische wetenschappelijke kennis omtrent de sociale werkelijkheid. Mythologische verklaringen worden vervangen door wetenschappelijk onderzoek.

Exteriorisatie (van de interioriteit) (Bourdieu) Zie ook **interiorisatie van de exterioriteit en habitus**. De habitus ontstaat door een 'interiorisatie van de exterioriteit' en geeft, omdat de habitus sturend werkt in het handelen van de mens, aanleiding tot de 'exteriorisatie van de interioriteit'. De interiorisatie van de exterioriteit, of het ontstaan van de habitus als dispositiesysteem, gebeurt eerst in de gesloten gezinssituatie.

Erwartungen: Muss-Erwartungen: de harde kern van elke rol, zeer uitdrukkelijk geformuleerd, afdwingbaar, sancties enkel negatief. (wetten). Soll-Erwartungen: afdwingbaar via sociale verkeer, aandacht op het niet naleven en treffen hoofdzakelijk straffen, sociale sanctionering. (zeden, mores). Kann-Erwartungen: handelingen die strikt genomen niet verplicht zijn, maar waarvan het stellen wel een positieve waardering oplevert. (gewoontes folkways)

F

Functionele differentiatie: socialisatie vanuit verschillende hoeken tegelijk, uiteenlopende invloeden en inconsistenties

Falsifiëren Een hypothese wordt aanvaard zolang niet is bewezen dat ze in tegenspraak is met de verzamelde feiten. Minder sterke toets dan verifiëren.

Fatalistische zelfdoding Suïcide als gevolg van een uitzichtloze situatie, zonder enig lichtpunt. Maatschappelijk minder relevante vorm volgens Durkheim.

Folkways Minder belangrijke normen of gewoonten (zie ook Kann-Erwartungen), die het dagelijkse leven sturen, met een geringe afdwingbaarheid en sanctionering.

Functioneel: uitpraten tot een consensus

G

Gender De cultureel bepaalde invulling van rollen, die gebaseerd zijn op sociaal bepaalde kenmerken die worden toegedicht aan mannen en vrouwen.

Gezag Gerechtvaardigde, legitieme en aanvaarde beïnvloeding door anderen.

Gezond verstand: kennis gebaseerd op dagelijkse ervaringen, gericht op onmiddellijke, praktische antwoorden

Gini-coëfficiënt is een veelgebruikte maat van inkomensongelijkheid, een belangrijke maar niet de enige dimensie van ongelijkheid.

Globalisering Globalisering is de ontwikkeling naar wereldwijde onderlinge afhankelijkheid van mensen en groeperingen.

Grand theory: theorie die het hele sociale gebeuren probeert te verklaren

Grounded-theory: theorie die van 0 wordt opgemaakt met als doel structuren te ontdekken zodat die kunnen als concepten kunnen worden gezien.

Groep Meest **zichtbare sociale netwerk** met een specifieke (gedeelde collectieve) identiteit, samenhorigheidsgevoel (solidariteit) en gemeenschappelijke waarden, normen en doelstellingen (cultuur). Elke groep omvat een netwerk, maar niet elk netwerk kunnen we (sociologisch) een groep noemen.

Geciviliseerde samenleving: een samenleving waar “gewelddadige” impulsen (o.a. natuurlijke behoeftes) onderdrukken omdat het sociaal zo hoort

Groepsbewust zijn het grote verschil tussen netwerken en groepen is dat er bij groepen eenzelfde cultuur wordt gedeeld

H

Habitus (Bourdieu) Een stel schema's die klasseerbare praktijken en activiteiten voortbrengen (consumptie), naast waarnemings- en waarderingsschema's of smaken. Deze objectieve omstandigheden produceren - in samenwerking met de klassen -, de (klassen)habitus. Dit resulteert in leefstijlen in termen van consumptie en smaak (om zich te kunnen onderscheiden).

Hawthorne-effect Het feit alleen al dat mensen weten dat het management zich met hun arbeidssituatie bezighoudt (aandacht, waardering), heeft positieve gevolgen voor het arbeidsmoreel, de betrokkenheid en daarmee voor de productiviteit van de medewerker.

Hidden curriculum: aanleren van gezag aanvaarden, leren samenwerken, plannen, taak op tijd afwerken, op tijd komen, verborgen leerplan waarin alle waarde en normen die impliciet worden meegegeven.

Horizontale mobiliteit Beweging tussen posities, die zich op hetzelfde niveau bevinden en enkel functioneel van elkaar verschillen.

Horizontale segregatie gender gebonden beperkingen op beroepen. Vb. typische mannen- en vrouwen jobs.

Hypothese Een veronderstelling over een verwacht en empirisch toetsbaar verband tussen twee of meer verschijnselen (variabelen). Een hypothese wordt meestal ontwikkeld op basis van de wetenschappelijke literatuur ('state of the art').

I

Individualisering Een van de dimensies van modernisering. Mensen kunnen (en mogen) waarden, ideeën, symbolen, relaties of partners kiezen die hen het best bevallen. (identiteit wordt steeds minder bepaald door de groep(en) waartoe mensen behoren)

Institutie de gevestigde en grotendeels gewaardeerde manieren waarop het sociale leven is georganiseerd, binnen een bepaalde sociale ruimte en sociale tijd.

Institutionalisering Sociologisch proces waarin individuele menselijke handelingen worden geobjectiveerd tot vaste, min of meer normatieve handelingspatronen die als sociaal feit functioneren.

Interactie De waarneembare handelingen tussen actoren, gekenmerkt door: wisselwerking, anticipatie (voorspelbaarheid) en gemeenschappelijke interpretatie of zingeving. Formele kenmerken van interactie zijn coördinatie, directheid, frequentie, gerichtheid, regelmaat en uitgebreidheid.

Interiorisatie (van de exterioriteit) (Bourdieu) Het verinnerlijken – als vanzelfsprekend onderdeel van de persoonlijkheid – van de maatschappelijke spelregels, zodat de actor zich gedraagt conform de spelregels van de samenleving. Zie ook: exteriorisatie van de interioriteit.

Internalisatie Proces waardoor individuen zich de cultuur- en omgangspatronen eigen maken, zodat ze deze ervaren als iets van henzelf, alhoewel ze zijn aangeleerd.

Innovatie nieuwe middelen gebruiken om aanvaardbare doelstellingen te halen

K

Kastensamenleving De georganiseerde ongelijkheid binnen in een Hindoe-samenleving, gestructureerd naar vijf kasten, aan de hand van het criterium 'religieuze zuiverheid'.

Klasse De vorm die georganiseerde ongelijkheid aanneemt in de moderne samenleving. Sociale klassen worden - in tegenstelling tot standen of kasten, niet gevormd of ondersteund door specifieke juridische of religieuze regelingen; evenmin verleent het lidmaatschap van een klasse bijzondere burgerlijke of politieke (voor)rechten.

Klassenmaatschappij samenlevingen die georganiseerd is aan de hand van de gemeenschappelijke positie ten aanzien van cruciale maatschappelijke variabelen (inkomen, vermogen, beroep, onderwijs en levensstijl).

L

Labeling Een normovertreding worden enkel afwijkend (deviant) gedrag als ze ook zo wordt gedefinieerd (bestempeld) door de 'anderen'.

Latent: verborgen, onderliggend vb. status, identiteit, sociale contacten (die latente en manifeste functies van werk leren)

Learned deviance wordt aangeleerd, vaak andere spelregels dan wat de norm is.

Levenslopen: hoe de verschillende fases van ons leven elkaar opvolgen

M

Maatschappelijke middenveld (la société civile, civil society) De sociale en culturele organisaties of verenigingen die zich bevinden tussen het individu en de staat

Macht Macht is verbonden met bepaalde posities en de actoren in die posities kunnen de handelingsmogelijkheden van andere actoren beperken en ze op een bepaalde wijze doen handelen, zelfs tegen hun wil in.

Machtsbronnen Macht neemt verschillende vormen aan van politiek; economisch, sociaal en cultureel

Machtselite Een netwerk of een groep die verschillende machtsbronnen combineert en vanuit dat knooppunt de samenleving (of het samenlevingsverband) stuurt

Macro-dimensie De grootste schaal van het samenleven, het hoogste aggregatieniveau, zoals de natiestaat of de EU.

Mangelwesen de mens kan alleen mens zijn in relatie met andere door de samenleving

Mattheuseffect: 'Want wie heeft zal nog meer krijgen, en wel in overvloed, maar wie niets heeft, hem zal zelfs wat hij heeft nog worden ontnomen.

(Mcdonaldisering de toenemende mate van standaardisering van productie- en distributieprocessen en rationalisering van de samenleving.)

Microdimensie Het meest kleinschalige niveau binnen het samenleven, zoals het gezin, de speelgroep of de peer-group (leeftijdsgenoten).

Middenklasse de klasse tussen de 'hogere' klasse of burgerij' en de arbeidersklasse. Bij Weber vormt de middenklasse een mix van positief en negatief geprivilegieerde verwervingsklassen.

Middle-rangetheorie heel tastbare theorie, het is een empirisch toetsbaar geheel van abstracte concepten en uitspraken dat te situeren valt tussen de louter empirische beschrijving van sociale verschijnselen en alomvattende theorieën van het sociale

Mobiliteitstabellen Bivariate kruistabellen waarbij twee variabelen worden gekruist met op de horizontale as de variabele 'sociale positie van herkomst' (gewoonlijk de beroepspositie van de vader) en op de verticale as de 'bereikte sociale positie' (gewoonlijk de beroepspositie van de zoon).

Mores Normen die belangrijk zijn en bij overtreding strikt gesanctioneerd worden.

Müller-Lyer-effect Lijnen van gelijke lengte worden, afhankelijk van de cultuur, toch als ongelijk gezien.

Micro directe, face to face interacties tussen actoren, binnen een vriendengroep, werkteam, gezin: sociaal handelen. Nadruk op actoren

Meso sociale groepen, organisaties, middenveld, ... : scheidingslijn loopt hier doorheen

Macro globale systeem (bijv verzorgingsstaat), grotere structuren, abstract, anoniem: gestolde structuren. Nadruk op structuren

Manifest: direct herkenbaar vb. loon dat direct wordt vervangen door de verzorgingsstaat

N

Netwerk Een geheel van sociale relaties die samenkomen in knooppunten en dat kan worden onderscheiden van andere netwerken. Dynamisch kunnen die sociale relaties ook worden gezien als kanalen die verschillende posities verbinden en waarlangs sociale goederen stromen. Alle netwerken samen vormen de samenleving. Sociale netwerken zijn kanalen waarlangs sociale goederen kunnen stromen

Netwerkanalyse Relationele benadering van de sociale werkelijkheid via netwerken, veeleer dan via kenmerken (attributen) van de actoren, zoals geslacht, leeftijd, onderwijsniveau, beroep, houdingen of opinies. Relationele gegevens kunnen niet worden herleid tot dergelijke attributen van afzonderlijke actoren, maar behoren tot de sociale structuren.

Normen Opvattingen over hoe men zich (niet) moet gedragen in concrete sociale omstandigheden; ze regelen het dagelijkse sociale verkeer (gedragsregels met geboden en verboden).

Nature

Nurture

O

Onafhankelijke variabele Dat kenmerk van een persoon, groep of sociale situatie, dat de afhankelijke variabele(n) kan verklaren; ook antecedent genoemd.

Organisatie Door mensen opgerichte sociale entiteiten, die bewust ontworpen worden en continu in verandering zijn, gericht op een vooropgesteld doel en zijn onlosmakelijk verbonden aan een externe omgeving.

Orde socioloog: bekijken ongelijkheid via stratificatie

P

Paradigma Een theoretisch model voor wetenschapsbeoefening en daardoor een specifieke onderzoekstraditie. Bestaat uit een specifieke combinatie van uitgangspunten van waaruit naar de (sociale) werkelijkheid wordt gekeken en komt tot uitdrukking in een eigen conceptueel raamwerk en in voorschriften van methodologische en onderzoekstechnische aard. Er zijn vier grote paradigma's: het symbolisch interactionisme, de ruiltheorie, het structuurfunctionalisme en de conflicttheorie.

Partij Elke vrijwillige vereniging die tot doel heeft om de controle over de beslissingscentra van een groep (organisatie, natiestaat) te verwerven, teneinde de eigen doelstellingen planmatig te realiseren.

Positie Een plaats binnen een sociale ruimte die verwijst naar andere plaatsen binnen dat samenlevingsverband (een groep, een vereniging, een organisatie). Een positie maakt deel uit van een

Positiestel (het geheel van de posities die bij een persoon horen) en wordt vergezeld van sociale rollen en een sociale status. Belang van de positie hangt af van wie de positie waardeert.

Positionele dimensie of netwerkdimensie Een van de twee dimensies van de definitie van sociologie en dus van elke samenleving, naast de symbolische dimensie (cultuurpatroon).

Precariaat (Het precariaat wordt gekenmerkt door hun partiële betrokkenheid bij het productieproces en door 'werk-voor-arbeid', wat verwijst naar een verzameling onbetaalde activiteiten die ze verplicht zijn om te verrichten, als ze tenminste een job willen houden.) Precair verwijst naar arbeidsonzekerheid en een hoog werkloosheidsrisico, slechte arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden, beperkte sociale, culturele en politieke en economische rechten en preciaire (materiële) leefomstandigheden. Zelfs 'werk' biedt dus geen garantie op een voldoende inkomen ('working poor').

Primaire groep Een kleine groep met een zekere duurzaamheid, waar de leden regelmatig, veelvuldig en intensief interacteren en communiceren, met sociale relaties die de gehele persoon omvatten,. De meest nabije levensgroep (gezin, peergroep), maar ook aanwezig in organisaties.

Primaire relaties Relaties met anderen als 'totale persoon' (gezin, peergroep), waar ook de primaire socialisatie plaats vindt.

Primaire socialisatie Socialisatie binnen een primair verband (zoals gezin en peergroep) die de basis legt voor de habitus.

Proletariaat klasse dat geen productiemiddelen bezit, moeten ze hun arbeid verhuren aan de burgerij, bezitter van de productiemiddelen. De meerwaarde die de arbeiders produceren wordt toegeëigend door deze burgerij. Omdat het loon lager is dan meerwaarde die ze produceren, is er sprake van economische uitbuiting. (Volgens Marx evolueert het proletariaat van een Klasse-an-sich naar een Klasse-für-sich door de ontwikkeling van een klassenbewustzijn, een bewustzijn van hun gemeenschappelijke belangen en van hun historisch belang als universele klasse).

Publieke opinie Een vage en vluchtige, maar invloedrijke macht in een moderne samenleving, die bestaat uit politieke commentatoren, massamedia, periodieke politieke opiniepeilingen, sociale mobilisatie en sociale media.

Positivismisme de opvatting dat alleen de empirische wetenschappen geldige kennis opleveren, gekoppeld aan de overtuiging dat wetenschap een antwoord zal bieden op alle problemen.

Probabiliteit: de statistische kans dat fenomeen B zich voordoet als A gebeurt

Q

Quasi-groups De leden hebben wel bepaalde karakteristieke gedragspatronen gemeenschappelijk, maar ze vormen geen groepen; wel zijn ze een rekruteringsgebied voor groepen (zoals collectiviteiten).

R

Rationalisering De werkelijkheid wordt geordend en gesystematiseerd met als doel deze berekenbaar, beredeneerbaar, weloverwogen, voorspelbaar en beheersbaar te maken.

Rebellie niet akkoord met de doelen en je bestrijdt die door nieuwe te formuleren

Referentiegroep Groepen waaraan mensen refereren voor hun waarden of gedrag. Kan samenvallen met de lidmaatschapsgroep of sociale categorie, individu, abstract idee.

Referentiekader een sociologische raamwerk dat stapsgewijs uit onze eerdere ervaringen is opgebouwd. Dit beïnvloedt onze latere waarnemingen. Dit is het best vergelijkbaar met een sociale bril.

Relatie Betrekking met een bepaalde mate van voorspelbaarheid tussen actoren, zowel individuen als groepen. Relaties kunnen nevenschikkend of onderschikkend van aard zijn, van strijd of van samenwerking.

Relatieve deprivatie Het zich tekort gedaan voelen in vergelijking met anderen.

Representativiteit Werken met een zo getrouw mogelijke weergave van het bestudeerde stuk sociale werkelijkheid.

Restricted code Een taal die is gericht op praktische, situatie gebonden aangelegenheden, minder geschikt voor gesprekken over abstracte ideeën, relaties of processen. Kenmerkend voor de arbeidersklasse.

Retraitisme Maatschappelijke gewaardeerde doelen noch de cultureel aanvaarde middelen om die doelen te realiseren worden aanvaard. Men trekt zich terug uit de samenleving.

Ritualisme niet conforme doelen halen via conforme normen

Rol De verwachtingen ten aanzien van het gedrag dat bij een bepaalde sociale positie hoort. de verwachtingen die positiebekleders ten aanzien van elkaar hebben.

Rolattributen Uiterlijke tekenen ter herkenning van de rolspeler, voorwerpen die nodig zijn om een rol te kunnen spelen.

Rolconflict Gevolg van tegenstrijdige verwachtingen omtrent een rol. Er zijn interne (Gedragsverwachtingen omvatten tegenstellingen binnen eenzelfde positie) en externe rolconflicten (Gedragsverwachtingen omvatten tegenstellingen tussen posities).

Rollenstel Het geheel van de rollen die bij de onderscheiden sociale posities van een persoon horen.

Regels en routines: handelingen die we altijd toepassen in nieuwe situaties zodat we niet telkens van nul moeten beginnen. Dit is wat de socioloog onderzoekt en wat in het alledaagse leven als vanzelfsprekend ervaren wordt.

Regelluwte: bepaalde institutionele contexten tijdelijk buitenspel zetten

Reflectie: slide 13 H.10.2

S

Samenleving: iedereen neemt hieraan deel ook wie dat niet wil, bestaat uit verschillende kaders (sociale bril)

Samenlevingsverbanden: individuen die sociale relaties vormen en onderhouden

Samenzijn ('togetherness situation'): mensen verbonden door de tijdelijke (soms wat permanentere) situatie die hen samenbrengt. Het samenzijn mist gemeenschappelijke waarden en normen en daardoor voldoende duurzaamheid om als échte groep te worden aangezien.

Secundaire relaties **Relaties** die betrekking hebben op een duidelijk aanwijsbaar sociaal kenmerk, zoals het beroep. Ze veronderstellen doelrationeel handelen en zijn typisch voor de moderne samenlevingen, waarin ze zich niet alleen naast de primaire relaties hebben ontwikkeld, maar dikwijls ook in de plaats ervan zijn gekomen.

Secundaire socialisatie Door secundaire socialisatie leert men hoe zich te gedragen in formele omstandigheden en omgevingen. Gebeurt vooral op school en in andere organisaties. 'Inburgering' is een belangrijke vorm van socialisatie voor nieuwkomers.

SES Sociaaleconomische status. Wordt gemeten via onderwijs, inkomen en beroep.

Sociaal handelen Handelen dat betekenisvol betrokken is op dat van de anderen. Het wordt bepaald door het netwerk waartoe mensen behoren, maar ook door de cultuur die mensen als lid van samenlevingsverbanden aanstuurt. Weber onderscheidt vier grondcategorieën van sociaal handelen: affectief, traditioneel, waarde rationeel en doelrationeel sociaal handelen.

Sociaal kapitaal Omvat het geheel van (sociale) relaties binnen sociale netwerken of het kapitaal aan respectabiliteit en eer (status). Hoeveelheid en samenstelling kunnen verschillen.

Sociale bril: een raamwerk/referentie kader dat stapsgewijs opgebouwd wordt uit onze eerdere ervaringen, meer gelijkenissen door gelijke opvoeding en gebeurtenissen. Iedereen heeft er 1, die je niet kan afzetten

Sociale categorie Verzamelingen van sociale eenheden met een bepaald gemeenschappelijk kenmerk (attributionele variabelen zoals leeftijd, geslacht, inkomen). Een quasi-group, omdat er geen netwerkdimensie of gemeenschappelijke zingeving is.

Sociale controle Maatschappelijk proces van gedragsbeïnvloeding, waarvan degene die wordt beïnvloed en degenen die beïnvloeden zich niet altijd bewust zijn. Sociale controle kan intern of extern en positief of negatief zijn. Wordt afgedwongen via **sociale sancties**.

Sociale contexttheorie: zelfdoding is verklaarbaar in de context, anomische zelfdoding als je verwachtingen worden teleurgesteld. Fatalistische zelfdoding: sociaal niet verklaarbaar

Sociaal feit: bouwstenen van de werkelijkheid. Het is bovenindividueel en dwingend en voorgegeven. Sociale feiten mogen dan ook alleen vanuit andere sociale feiten worden verklaard en niet vanuit het individu. Ze bezitten een collectief karakter.

Sociale stand of klasse: (centraal georganiseerd principe van een maatschappelijke orde) Sociale categorie van mensen met een gelijkaardige positie in een economisch subsysteem. Ze vormen samen een eigen subcultuur.

Sociale mobiliteit De processen van sociale stijging en sociale daling op de maatschappelijke ladder (SES). (Vormen zijn **intragenerationele** en **intergenerationele**, horizontale en verticale, positionele en individuele mobiliteit.)

Sociale ongelijkheid Sociale ongelijkheid gaat over de ongelijke verdeling van allerlei soorten sociale goederen over posities en hun bekleders en tevens over de ongelijke waardering en behandeling van personen, op grond van hun maatschappelijke positie en levensstijl.

Samenzijn wanneer we in elkaars nabijheid zijn, enkel verbonden met de situatie die hen samenbrengt. Geen gemeenschappelijke waarde en normen. Tijdelijke interactie en communicatie zonder groot belang aan deze interactie. Bindmiddel is het externe en moment gebonden gebeuren. Vaak tijdelijke groep vb. wachtzaal.

Sociale problemen Zijn maatschappelijke toestanden die maatschappelijk als onwenselijk worden beschouwd, omdat ze afwijken van en zelfs strijdig zijn met de heersende waarden en normen in een samenleving. SO bevat zowel de collectieve als de individuele dimensie, zowel de positionele (structurele) als de culturele dimensie.

Sociale relaties verbinden tussen sociale posities, samen met deze posities, sociale netwerken. Een relatie is de kans dat actoren op een bepaalde wijze zinvol ten opzichte van elkaar zullen handelen.

Sociale goederen zowel materiële middelen (inkomen, vermogen, diploma's, gezondheid) als veeleer ideële zaken (status, rechten en plichten, macht en gezag, levenskansen)

Sociale werkelijkheid: een eigensoortige werkelijkheid

Sociologische verbeelding: het vermogen om afstand te nemen van de actuele situatie en een alternatief standpunt in te nemen, dit bestaat uit 3 componenten: geschiedenis (hoe komt het tot stand), biografie (wie bevolkt een bepaalde samenleving), sociale cultuur (hoe werken ze).

Socialisatie het aanleren van een cultuurpatroon, het aan anderen doorgeven van waarden en normen, doelstellingen en verwachtingen die nodig zijn om deel te nemen aan het sociaal verkeer binnen een gegeven samenlevingsverband (=cultuuroverdracht)

Sociologie De wetenschap die de maatschappelijke patronen en structuren bestudeert, in hun ontstaan, voortbestaan en veranderen, en tevens het sociale handelen van mensen in interactie met deze patronen en structuren. Sociologie bestaat uit verschillende paradigma's.

Solidariteit Verwijst naar wat een groep, een organisatie, een samenleving samenhoudt, solide maakt, voor cohesie zorgt. Cement voor de samenleving.

Stand (Weber) 'Een specifieke, positieve of negatieve sociale waardering, die aanknoopt bij een of andere eigenschap die velen gemeenschappelijk hebben'. Een dimensie van de sociale stratificatie bij Weber, naast klasse en partij. Wordt niet uitsluitend door klasse bepaald.

Status De **waardering van een sociale positie** door de andere positiebekleders, wat resulteert in een hiërarchie van posities met een hoge en een lage sociale status. Verbonden aan positie en niet aan de persoon.

Specialties: normen die enkel van bepaalde sociale groepen gelden

Statussymbool Verwijzing naar een (relatief) schaars sociaal goed dat zich achter de sociale positie bevindt.

Stereotype De min of meer gefixeerde en vereenvoudigde voorstelling over (de leden van) andere groepen, die in een bepaalde groep gangbaar zijn.

Stereotyping: vereenvoudigde voorstelling over leden van een andere groep

Structurele differentiatie Moderne maatschappij als gigantische en complexe machine, waarvan de diverse onderdelen op de één of andere manier met elkaar verbonden zijn: functioneel voor de stabiliteit, continuïteit en balans binnen de samenleving (aparte gespecialiseerde instituties)

Subcultuur cultuur die afwijkt van de dominante cultuur op bepaalde punten, maar op andere punten komt het overeen. **Universals**: punten gemeenschappelijk, **specialties**: punten waarin ze verschillen

Selectieve waarnemingen bepaald door de positie van de waarnemer, kennis en voor of afkeur.

Self-fulfilling (prophecies): aanvankelijk (verkeerd) beeld wordt werkelijkheid

Self-destroying: Een juiste mening wordt onwerkelijk omdat men er zijn handelingen niet op richt

T

Tegencultuur Een cultuurpatroon dat ingaat tegen de dominante cultuur.

Tertiaire socialisatie De impliciete socialisatie in het dominante cultuurpatroon, zoals die gebeurt via algemene socialisatie-agenten, zoals massamedia.

Theorie Verzameling van concepten, definities en stellingen die, door het specificeren van of functionele relaties tussen variabelen, erin slaagt om fenomenen te verklaren en te voorspellen. Het is een model van de werkelijkheid

Toegeschreven positie ('ascription') De positie wordt toegedicht door de samenleving, op basis van sociale afkomst of gender.

Traditioneel sociaal handelen Het onbewuste volgen van diep ingewortelde gewoontes.

Traditioneel gezag Gezag dat berust op tradities, overlevering of gewoontes.

Tussengroepsconflict Conflict met een andere groep, dat verschillen verduidelijkt en de eigen groepswaarden en -normen en verbondenheid (her)bevestigt en dat bijdraagt tot het verhogen van de interne solidariteit verhoogt ('wij' en 'zij'). Gemeenschappelijke "vijand".

Ties - Weak ties= enkelvoudige link tussen 2 netwerken, goed voor een relatie of werk te vinden.

- Strong ties: meerdere verbindingen binnen 1 netwerk, goed voor emotionele steun

U

Universals Normen die voor iedereen in een samenlevingsverband gelden, zoals wetten.

V

Validiteit De vraag of de gegevens worden verzameld ook een relevante uitdrukking zijn van datgene wat wordt onderzocht en bijgevolg wordt gemeten.

Variabele Een kenmerk waar individuen of groepen kunnen op variëren en die meetbaar is. Onafhankelijke of verklarende variabele: oorzaak; afhankelijke variabele: gevolg

Veld Zijn een gestructureerd geheel van sociale posities, dat door individuen of instituties wordt bezet en dat de situatie bepaalt van wie het bevolkt. Het omvat een geheel van machtsrelaties tussen deze posities;

Verlichting: beweging van intellectuelen in de 18^e eeuw: gebruik van rede, bevorderen, afzetten tegen bijgeloof, mythen, goddelijk gezag

Verifiëren Het toetsen van de hypothese voor alle mogelijke gevallen van een variabele.

Verstehen (Weber) De idee dat men, om maatschappelijke verschijnselen te begrijpen, rekening moet houden met de betekenis ('Sinn') van het sociaal handelen, met de ideeën, opvattingen, motieven en doelstellingen die mensen tot handelen aanzetten.

Verticale mobiliteit Beweging naar boven of naar beneden op de sociale ladder. Kan zowel intragenerationele en intergenerationele mobiliteit betreffen.

Verticale segregatie Betreft vooral gendergebonden loopbaanpatronen binnen organisaties, waarbij mannen, veeleer dan vrouwen promotie maken, gezien vrouwen stoten op een 'glazen plafond'

Vervreemding Verwijst naar het gescheiden raken van onze ware identiteit en andere sociale normen en waarden. Meer specifiek, ziet Marx vervreemding hoofdzakelijk in het feit dat de arbeider in het kapitalisme gescheiden raakt van het product, het productieproces, zijn medearbeiders en van zichzelf.

Verwachtingen Opvattingen over wat zal of kan gebeuren (rollen) of verwachtingen van gedrag van een positiebekleder, zodat de tegenspeler kan anticiperen.

Verwachtingsverwachtingen wat men verwacht, dat andere mensen van jou verwachten

Verworven positie ('achieved') positie die via eigen inspanning (diploma, vaardigheden) wordt bekleed, maar sociale herkomst kan nog altijd belangrijk zijn

Vooroordelen: ongegronde mening die vaak gebaseerd is op een stereotype beeld

W

Wetenschapsfraude: regels bewust breken

Waarden Algemene opvattingen over wat moreel goed, juist en daarom nastrevenswaardig is. collectieve opvattingen over wat wenselijk is, zoals over 'het goede' en 'het kwade' of over wat mooi is of lelijk. Meest abstracte componenten van een cultuurpatroon

Waarderationeel handelen (Weber) Handelen dat geïnspireerd is op de overtuiging dat het een intrinsieke betekenis bezit, onafhankelijk van het resultaat. Doel verdwijnt en middel wordt doel. Waarde van sociaal handelen gaat geleidelijk verloren in een dwingend doel.

Werkloosheid De toestand waarbij mensen op actieve leeftijd geen betaald werk hebben, maar wel beschikbaar (moeten) zijn voor de arbeidsmarkt. Werkloosheid kan conjunctureel zijn, structureel, frictioneel. Werkloosheid kan langdurig zijn. Het is vaak niet de schuld van de werklozen zelf

Waardevrijheid: niet politiek gebonden zijn